ANALIZA ISTRAŽIVANJA

O STANJU, POTREBAMA I STAVOVIMA GRAĐANA REPUBLIKE SRBIJE U OBLASTI ENERGETSKE EFIKASNOSTI I OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

CENTAR ZA UNAPREĐENJE ŽIVOTNE SREDINE

KLIMA101

ANALIZA ISTRAŽIVANJA O STANJU, POTREBAMA I STAVOVIMA GRAĐANA REPUBLIKE SRBIJE U OBLASTI ENERGETSKE EFIKASNOSTI I OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

Izdavač: Centar za unapređenje životne sredine

Za izdavača: Ivana Jovčić

Urednici: Ivana Jovčić, Vladan Šćekić, Nemanja Milović

Autor: dr Dražen Pavlica

Saradnici: Ivana Jovčić, Vladan Šćekić, Nemanja Milović

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Fotografija na naslovnoj strani: Ulrike Leone, Pixabay

Dizajn i priprema publikacije: ADV studio

ISBN-978-86-915643-5-3

Elektronska publikacija

Beograd, oktobar 2021. godine

Projekat „Energija promene" sprovodi Centar za unapređenje životne sredine u saradnji sa udruženjem Klima101. Ova publikacija je nastala u okviru projekta Beogradske otvorene škole „Zeleni inkubator", koji se sprovodi uz finansijsku podršku Evropske unije i Fondacije „Fridrih Ebert". Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju zvanične stavove Evropske unije, Fondacije „Fridrih Ebert" ni Beogradske otvorene škole, i za njih je isključivo odgovoran autor.

/SADRŽAJ

UVOD **3**

Kratke metodološke napomene 4

ISTRAŽIVAČKI NALAZI **5**

Demografska struktura 6

Samopercepcija klasnog položaja 9

STANJE I POTREBE U OBLASTI ENERGETSKE EFIKASNOSTI **10**

Vlasnička struktura i vrste stambenih jedinica 11

Vrste grejanja 12

Energenti za grejanje 15

(Ne)korišćenje obnovljivih izvora energije 18

Radovi za podizanje nivoa energetske efikasnosti 19

Vrste preduzetih radova 21

Smanjenje troškova grejanja nakon izvedenih radova 22

Smanjenje troškova hlađenja nakon izvedenih radova 23

Najvažnije potrebe za podizanje energetske efikasnosti 24

INFORMISANOST/ZAINTERESOVANOST ZA PODIZANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI **25**

Informisanost o subvencijama za unapređenje energetske efikasnosti 26

Informisanost o subvencijama za uvođenje obnovljivih izvora energije 29

Informisanost o mogućnosti da se dobije status kupac-proizvođač 31

Zainteresovanost da se postane kupac-proizvođač 33

/SADRŽAJ

KONFIGURACIJE STAVOVA **35**

Da li verujemo naučnim podacima o klimatskim promenama? 38

Da li je vazduh oduvek bio zagađen? 40

Mogućnost smanjenja sopstvenog uticaja na izmenjene klimatske uslove 41

Da li više informacija o sopstvenom uticaju na klimu jača napore da se on smanji? 43

Trošenje energije po domaćinstvu 47

Koliko razumemo termin „klimatska kriza"? 48

Posledice klimatskih promena 50

Odgovornost u borbi protiv klimatskih promena 51

ZAVRŠNA REČ **52**

Spisak tabela 54

Spisak grafikona 55

/UVOD/

Bespredmetno je i štetno poricati da je industrijsko doba sa sobom donelo i globalno zagrevanje, odnosno klimatske promene. Aktivnosti ljudi uslovile su povećanje emisije ugljen-dioksida i ostalih gasova sa efektom staklene bašte, što je uzrokovalo rast temperature. Prema podacima koji se prikupljaju s meteoroloških stanica širom sveta, svet je sada za više od 1° C topliji nego što je bio pre 150 godina. Tako brza promena temperature je nezabeležena u istoriji ljudske civilizacije. U Šestom izveštaju međuvladinog panela za klimatske promene[1], koji je nastao na osnovu 14.000 recenziranih naučnih radova, navodi se da nema nikakve sumnje da su ljudi odgovorni za zagrevanje planete. Koliko će se Zemlja zagrejati zavisi isključivo od naših izbora danas, a naučnici i međunarodna zajednica saglasni su u tome da bi svako zagrevanje preko 1,5°C značilo ozbiljne posledice po brojne sisteme na planeti.

Da bi se ojačala otpornost na klimatske promene, neophodno je da se smanji potrošnja energije. Gradovi su jedni od glavnih kontributora klimatskim promenama[2] i odgovorni su za 78% globalne potrošnje energije i preko 60% ukupnih emisija gasova sa efektom staklene bašte. Značajan udeo u emisijama je potrošnja električne energije za grejanje i hlađenje zgrada i kuća, kao i korišćenje različitih vrsta goriva za grejanje.

Do bitnih promena na planu zakonodavne infrastrukture u Srbiji došlo je u 2021. godini, kada su usvojeni Zakon o klimatskim promenama[3], Zakon o izmenama i dopunama Zakona o energetici[4], Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije[5] i Zakon o energetskoj efikasnosti i racionalnoj upotrebi energije[6]. Najvažnije novine usvajanja zakona iz oblasti energetike su veće uključivanje građana u energetsku tranziciju uvođenjem instituta kupac-proizvođač, i uvođenje subvencija za finansiranje i podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima.

---

1 IPCC, 2021: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, link

2 UN, Cities and Pollution, link

3 Zakon o klimatskim promenama, 2021, link

4 Zakon o izmenama i dopunama Zakona o energetici, 2021, link

5 Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije, 2021, link

6 Zakon o energetskoj efikasnosti i racionalnoj upotrebi energije, 2021, link

Grad Beograd je u junu 2021. usvojio Akcioni plan za zeleni grad Beograd[7] i Akcioni plan za održivu klimu i energiju grada Beograda[8]. Prema podacima iz Akcionog plana za održivu klimu i energiju, u Beogradu je 2015. sektor zgrada (stambenih i javnih) ostvario udeo od 61% u ukupnoj energetskoj potrošnji u gradu, dok su zgrade odgovorne za čak 79% emisija CO_2. Glavni razlozi su energetski neefikasni objekti i slabo korišćenje obnovljivih izvora energije.

Cilj sprovedenog istraživanja bio je da utvrdi potrebe građana u oblasti energetske efikasnosti i njihovu spremnost na uvođenje obnovljivih izvora energije u energetski miks domaćinstva, kao i da proveri informisanost o navedenim oblastima i proceni stavove građana prema klimatskim promenama. Ovako postavljeno istraživanje će doprineti boljem razumevanju potrebnih vrsta aktivnosti koje će dovesti do snažnijeg informisanja i uključivanja građana u procese ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promene.

KRATKE METODOLOŠKE NAPOMENE

Istraživanjem je pokrivena teritorija cele Srbije, izuzimajući Kosovo i Metohiju. Samo anketiranje obavljeno je onlajn, u avgustu 2021. godine. Uzorak je prigodan i uključuje tačno 504 ispitanika.

U inicijalnom delu Izveštaja predočavamo demografska svojstva ispitanika, uključujući i njihovu klasnu samopercepciju. Prvi od tri segmenta Izveštaja donosi nalaze o stanju i potrebama ispitanika kada je reč o energetskoj efikasnosti. U drugom segmentu prikazujemo u kolikoj su meri ispitanici upoznati i zainteresovani za mere koje se preduzimaju za poboljšavanje energetske efikasnosti i uvođenje obnovljivih izvora energije. U poslednjem segmentu Izveštaj sadrži različite stavove o odgovarajućim temama.

7 Akcioni plan za zeleni grad, 2021, link
8 Akcioni plan za održive izvore energije i klimu, 2021, link

/ISTRAŽI-VAČKI NALAZI/

U prvom delu Izveštaja predočavamo opšte demografske osobine ispitanika: pol, starost, region, tip naselja u kojem stanuju i stepen obrazovanja. **Na sve to se nadovezuju i nalazi o tome kako ispitanici percipiraju svoj klasni položaj.**

DEMOGRAFSKA STRUKTURA

Polna struktura uzorka srazmerno je asimetrična, i to tako da imamo: 58,1% žena (293) i 41,9% muškaraca (211).

Polna struktura ispitanika	brojevi	(%)
Žene	293	58,1
Muškarci	211	41,9
Ukupno	**504**	**100,0**

Tabela 1. *Polna struktura ispitanika (brojevi i procenti)*

Pri razvrstavanju starosti ispitanika poslužili smo se šestočlanom klasifikacijom. U našem uzorku preovladavali su ispitanici između 25 i 54 godine. Unutar tako široko posmatranog okvira, najviše je ispitanika imalo između 35 i 44 godine (29%). Na dva pola naše klasifikacije beležimo najmanje procente; ispitanika između 18 i 24 godine bilo je 4%, a onih sa 65 i više godina nešto manje (3,6%).

Među muškarcima najveći broj ispitanika imao je između 35 i 44 godine (33,7%). S druge strane, najveći broj ispitanica imali smo u dva starosna razreda, onom od 45 do 54 godine (28,7%) i onom od 25 do 34 godine (27,6%). Izuzimajući dva krajnja, ostali starosni razredi zabeležili su preko 10% ispitanika. Kod muškaraca samo 2,8% njih je imalo od 18 do 24 godine, dok se kod žena najmanji procenat zabeležio u starosnom razredu od 65 i više godina (3,6%).

Starosna struktura	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
18–24	4,0	4,8	2,8
25–34	23,4	27,6	17,5
35–44	29,0	25,6	33,7
45–54	27,0	28,7	24,7
55–64	13,0	10,9	16,1
65 i više	3,6	2,4	5,2
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 2. *Starosna struktura (procenti)*

Ispitanici sa završenim masterom (31%) i fakultetom (29%) prednjače u našem uzorku. Nešto manje od 20% ispitanika završilo je srednju školu, a onih s visokom školom bilo je 13,3%. Ispitanika s doktoratom bilo je 6,5%, dok je onih sa osnovnom školom bilo samo 0,8%.

U ukupnom uzorku ispitanice preovlađuju kada se govori o fakultetskoj i master diplomi. Naime, 34,8% ispitanica je završilo master studije, dok je nešto manji broj njih završilo fakultet (32,8%). Kod ispitanika najveći je broj onih sa završenom srednjom školom (29,3%).

Obrazovna struktura	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Završena osnovna škola	0,8	1,0	0,5
Završena srednja škola	19,4	12,3	29,3
Završena visoka škola	13,3	11,9	15,2
Završen fakultet	29,0	32,8	23,7
Završene master studije	31,0	34,8	25,6
Završene doktorske studije	6,5	7,2	5,7
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 3. *Obrazovna struktura (procenti)*

U našem uzorku približno tek svaki peti ispitanik živi na selu. Među ispitanicima koji žive u gradskim naseljima pretežu žene, tek 14,7% ispitanica živi na selu. To je primetno manje u odnosu na muške ispitanike, među kojima je bilo 24,2% žitelja sela.

Tip naselja	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Gradsko naselje	81,3	85,3	75,8
Seosko naselje	18,7	14,7	24,2
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 4. *Tip naselja (procenti)*

Natpolovičan broj ispitanika živi u Beogradu (53,4%), a svaki peti je stanovnik Vojvodine. Najmanje ispitanika smo imali iz Južne i Istočne Srbije (11,7%). Natprosečan broj ispitanica živi u Beogradu (62,1%), a kod ispitanika to je prvenstveno Vojvodina (26,5%). Najzad, region Južne i Istočne Srbije beleži najmanju zastupljenost i ženskih i muških ispitanika.

Region	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Beogradski region	53,4	62,1	41,3
Region Vojvodine	20,6	16,4	26,5
Region Šumadije i Zapadne Srbije	14,3	11,3	18,5
Region Južne i Istočne Srbije	11,7	10,2	13,7
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 5. *Region (procenti)*

SAMOPERCEPCIJA KLASNOG POLOŽAJA

Ispitanicima je ponuđena četvorodelna klasifikacija klasne samopercepcije (gornja klasa, viša srednja klasa, niža srednja klasa i donja klasa). Imali smo i opciju za one koji su neodlučni u tom pogledu – 12,5% ispitanika nije moglo sebe da svrsta ni u jednu od predviđene četiri klase.

Daleko najveći broj ispitanika sebe smešta u jedan od dva sloja srednje klase. Pritom, nešto više ispitanika sebe uvrštava u višu srednju klasu (42,2%) nego u nižu srednju klasu (40,7%). Manje od ukupno 5% ispitanika sebe vidi u jednom od dva klasna pola, u gornju klasu sebe smešta njih 2,2%, a u donju klasu 2,4%.

Pravilnost po kojoj se ispitanici samopercipiraju kao pripadnici srednje klase važi i kada nalaze uporedimo po polu. No, nailazimo na značajne varijacije unutar same srednje klase. Naime, ispitanice se primetno više opredeljuju za višu srednju klasu (50,2%), dok muški ispitanici sebe vide u nižoj srednjoj klasi (49,3%).

Kojoj društvenoj klasi, po sopstvenom mišljenju, pripadate?	**Ukupno (%)**	**Žene (%)**	**Muškarci (%)**
Gornja klasa	2,2	1,7	2,8
Viša srednja klasa	42,2	50,2	31,3
Niža srednja klasa	40,7	34,4	49,3
Donja klasa	2,4	1,4	3,8
Ne mogu da se odlučim	12,5	12,3	12,8
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 6. *Kojoj društvenoj klasi, po sopstvenom mišljenju, pripadate? (procenti)*

/STANJE I POTREBE U OBLASTI ENERGETSKE EFIKASNOSTI/

U ovom segmentu Izveštaja predočićemo vlasničku strukturu i vrste stambenih jedinica u kojima žive ispitanici. Nakon toga, pažnju ćemo usmeriti ka: **vrstama grejanja, energentima koje koriste za grejanje, kao i prema stepenu korišćenja obnovljivih izvora energije u domaćinstvima ispitanika.** Biće predstavljeni i nalazi o radovima koji su preduzeti u stambenim jedinicama ispitanika kako bi se povećala energetska efikasnost. U sklopu toga, videćemo kolike su uštede nakon poboljšanja energetske efikasnosti. Sagledaćemo i šta to ispitanici vide kao trenutno najvažnije potrebe za podizanje energetske efikasnosti stambenih jedinica u kojima žive.

VLASNIČKA STRUKTURA I VRSTE STAMBENIH JEDINICA

Izrazita većina ispitanika (85,5%) živi u stambenoj jedinici čiji su oni, ili članovi njihove porodice, vlasnici. S druge strane, 14,5% ispitanika živi u stambenoj jedinici koju su iznajmili.

Da li ste vi ili vaša porodica vlasnici stambene jedinice u kojoj živite?	Ukupno (%)
Da	85,5
Ne, živim u iznajmljenoj stambenoj jedinici	14,5
Ukupno	**100,0**

Tabela 7. *Da li ste vi ili vaša porodica vlasnici stambene jedinice u kojoj živite? (procenti)*

Najveći broj ispitanika živi u stambenim zgradama, i to njih nešto više od polovine (51%). Neočekivano veliki broj ispitanika živi u kući (41,7%), dok preostali deo ispitanika (7,3%) živi u stanu u kući.

U kojoj vrsti stambene jedinice živite?	Ukupno (%)
U stanu u zgradi	51,0
U stanu u kući	7,3
U kući	41,7
Ukupno	**100,0**

Tabela 8. *U kojoj vrsti stambene jedinice živite? (procenti)*

VRSTE GREJANJA

Naši ispitanici najčešće koriste dve vrste grejanja: sopstveno etažno grejanje (32,5%) i daljinsko grejanje putem toplana (31,7%). Znatno manja od navedenih, treća po učestalosti vrsta grejanja su električni uređaji (15,7%). I dalje su štednjaci na čvrsta goriva veoma prisutna vrsta grejanja, o čemu govori podatak da je skoro 10% ispitanika zaokružilo tu stavku. Preostale vrste grejanja (daljinsko grejanje po potrošnji putem toplane, klima-uređaj i toplotna pumpa) beleže višestruko manje procente.

Koju vrstu grejanja dominantno koristite?	**Ukupno (%)**
Daljinsko grejanje putem toplana	31,7
Daljinsko grejanje po potrošnji putem toplana	3,8
Sopstveno etažno grejanje	32,5
Električni uređaji (TA peći, električni/uljani/norveški radijatori, kvarcne peći, grejalice i sl.)	15,7
Klima-uređaj	3,6
Toplotna pumpa	2,6
Štednjaci na čvrsto gorivo („smederevac“)	9,9
Nešto drugo	0,2
Ukupno	**100,0**

Tabela 9. *Koju vrstu grejanja dominantno koristite? (procenti)*

Daleko najveći broj ispitanika koji žive u stambenim zgradama dominantno upotrebljava daljinsko grejanje putem toplana (61,1%). Tačno 17,5% ispitanika koji žive u stanu u zgradi greje se električnim uređajima. Nešto manje od deset procenata ispitanika iz stambenih zgrada koristi sopstveno etažno grejanje, dok daljinsko grejanje po potrošnji putem toplana koristi 5,8%. Nemali broj ispitanika koji žive u stanu u zgradi preovlađujuće za grejanje koristi klima-uređaj (4,3%).

Kada su u pitanju ispitanici koji žive u stanu u kući, više od jedne trećine njih prvenstveno koristi sopstveno etažno grejanje. Nešto manje ispitanika koji žive u stanu u kući koristi električne

uređaje (29,7%). Preko štednjaka na čvrsto gorivo pretežno se greje čak 18,9% ispitanika koji žive u stanu u kući. Za navedenim daleko zaostaju sve ostale vrste grejanja, među kojima se izdvajaju klima-uređaj i daljinsko grejanje putem toplana, i to s nešto više od pet procenata zastupljenosti. Najzad, nešto ispod tri procenta ispitanika koji žive u stanu u kući pretežno za grejanje koriste toplotnu pumpu i daljinsko grejanje po potrošnji putem toplana.

Kod ispitanika koji žive u kući imamo natpolovičan (60,1%) broj onih koji prevashodno upotrebljavaju sopstveno etažno grejanje. Svaki peti ispitanik koji živi u kući dominantno se oslanja na štednjake na čvrsto gorivo. Značajan broj ispitanika (11%) prvenstveno se oslanja na električne uređaje kada je reč o grejanju. Toplotnu pumpu koristi 4,8% ispitanika koji žive u kući, dok klima-uređaj koristi 2,4%. Najzad, tek 1,4% ispitanika oslanja se na daljinsko grejanje po potrošnji putem toplana.

Primetne su razlike među regionima kada je u pitanju dominantna vrsta grejanja. Jedino se ispitanici iz Beograda najviše oslanjaju na daljinsko grejanje putem toplana (46,1%). U svim ostalim regionima sopstveno etažno grejanje preteže, najviše u regionu Šumadije i Zapadne Srbije (61,1%). U tom pogledu primetno zaostaju Vojvodina (46,1%), dok u Južnoj i Istočnoj Srbiji svaki treći ispitanik koristi sopstveno etažno grejanje. Ispitanici iz regiona Južne i Istočne Srbije (22%) i Beograda (18,2%) najviše koriste električne uređaje za grejanje. Znatno više nego u ostalim regionima, svaki četvrti ispitanik iz Južne i Istočne Srbije oslanja se, kada je reč o grejanju, na štednjake na čvrsto gorivo.

Četiri dominantne vrste grejanja po regionima	**Beogradski region (%)**	**Region Vojvodine (%)**	**Region Šumadije i Zapadne Srbije (%)**	**Region Južne i Istočne Srbije (%)**
Daljinsko grejanje putem toplana	46,1	16,3	13,9	15,3
Sopstveno etažno grejanje	19,7	46,1	61,1	32,2
Električni uređaji	18,2	11,5	6,9	22,0
Štednjaci na čvrsto gorivo	4,9	10,6	15,3	25,4

Tabela 10. *Četiri dominantne vrste grejanja po regionima (procenti)*

Niko među ispitanicima sa sela ne koristi daljinsko grejanje putem toplana, za razliku od 39% ispitanika iz grada. Nešto manje od 60% ispitanika iz seoskih naselja oslanja se na sopstveno etažno grejanje. Posmatrajući procente, otprilike dvostruko više ispitanika iz grada (17,3%), u odnosu na one sa sela (8,5%), koristi električne uređaje za grejanje. Štednjaci na čvrsto gorivo skoro su petostruko zastupljeniji na selu nego u gradu, a njima se greje 27,7% ispitanika sa sela.

Četiri dominantne vrste grejanja po tipu naselja	**Gradsko naselje (%)**	**Seosko naselje (%)**
Daljinsko grejanje putem toplana	39,0	/
Sopstveno etažno grejanje	26,3	59,6
Električni uređaji	17,3	8,5
Štednjaci na čvrsto gorivo	5,8	27,7

Tabela 11. *Četiri dominantne vrste grejanja po tipu naselja (procenti)*

Ksenia Chernaya - Pexels

ENERGENTI ZA GREJANJE

Na naredno pitanje, podrazumeva se, nisu odgovarali oni ispitanici koji koriste daljinsko grejanje putem toplana i daljinsko grejanje po potrošnji. Dva energenta se daleko najviše koriste za grejanje u domaćinstvima naših ispitanika. U 41,5% domaćinstava za grejanje se dominantno koristi električna energija, dok se u nešto manje od 30% domaćinstava koristi drvo. Dva naredna energenta po zastupljenosti korišćenja su gas (12,9%) i drvna biomasa (12,3%). Najzad, u 3,4% domaćinstava ispitanika koristi se ugalj, dok se obnovljivi izvori energije upotrebljavaju tek u 0,6% domaćinstava.

Koji energent dominantno koristite za grejanje u vašem domaćinstvu?	Ukupno (%)
Električna energija	41,5
Ugalj	3,4
Drva za ogrev	29,3
Gas (prirodni ili tečni)	12,9
Drvna biomasa (pelet, briket, sečka, piroliza drveta)	12,3
Obnovljivi izvori energije	0,6
Ukupno	**100,0**

Tabela 12. *Koji energent dominantno koristite za grejanje u vašem domaćinstvu? (procenti)*

Kada je reč o ispitanicima koji žive u stambenim zgradama, preovladavaju domaćinstva (83,5%) u kojima se za grejanje prvenstveno koristi električna energija. Stvari se uveliko menjaju kada govorimo o ispitanicima iz preostale dve kategorije. Tako kod ispitanika koji žive u stanu u kući u tačno polovini domaćinstava koristi se električna energija, dok se u svakom trećem domaćinstvu oslanjaju na drva za ogrev. Najzad, u domaćinstvima ispitanika koji žive u kući pretežu drva (38,8%), dok se na drugom mestu po zastupljenosti nalazi električna energija (22,8%).

U dve trećine beogradskih domaćinstava električna energija se koristi za grejanje, što je znatno više nego u ostalim regionima. Drva se za grejanje najčešće koriste u Južnoj i Istočnoj Srbiji (50%), kao i u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji (45,2%). Dok se u Južnoj i Istočnoj Srbiji gas uopšte ne

koristi, otprilike svaki peti ispitanik iz Vojvodine, Šumadije i Zapadne Srbije oslanja se na gas kada je pitanju grejanje. Regioni su prilično ujednačeni kod drvne biomase, s tim da se ona za grejanje nešto više koristi u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji (17,7%) i Južnoj i Istočnoj Srbiji (14,6%). Najzad, samo se u Južnoj i Istočnoj Srbiji ugalj koristi za grejanje u više od pet posto slučajeva.

Dominantni energenti za grejanje po regionima	**Beogradski region (%)**	**Region Vojvodine (%)**	**Region Šumadije i Zapadne Srbije (%)**	**Region Južne i Istočne Srbije (%)**
Električna energija	66,2	30,5	12,9	29,2
Drva za ogrev	12,0	32,8	45,2	50,0
Gas	8,3	22,0	21,0	/
Drvna biomasa	9,8	11,0	17,7	14,5
Ugalj	2,3	3,7	3,2	6,3
Obnovljivi izvori energije	1,4	/	/	/
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 13. *Dominantni energenti za grejanje po regionima (procenti)*

U gradu 51,9% domaćinstava dominantno koristi električnu energiju za grejanje, trostruko više nego na selu. Drva za ogrev kao energent za grejanje preovlađuju na selu (48,9%), dok se u gradu koriste kod 21,2% ispitanika. Kod 15,6% ispitanika iz gradskih naselja gas je dominantan energent za grejanje, dok je to na selu znatno manje. Drvnu biomasu koristi svaki peti ispitanik na selu, dok to u gradu iznosi 9,1%. Najzad, ugalj kao energent za grejanje znatno je prisutniji na selu (7,4%) nego u gradu (1,7%).

Dominantni energenti za grejanje po tipu naselja	Gradsko naselje (%)	Seosko naselje (%)
Električna energija	51,9	16,0
Drva za ogrev	21,2	48,9
Gas	15,6	6,4
Drvna biomasa	9,1	20,2
Ugalj	1,7	7,4
Obnovljivi izvori energije	0,5	1,1
Ukupno	**100,0**	**100,0**

Tabela 14. *Dominantni energenti za grejanje po tipu naselja (procenti)*

Evening Tao - Freepik

(NE)KORIŠĆENJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

O trenutnom stanju na polju našeg istraživanja najrečitije govori nalaz da se u čak 96,2% domaćinstava ispitanika ne koriste neki od obnovljivih izvora energije.[9] U ono malo domaćinstava naših ispitanika koja koriste obnovljive izvore energije najviše se koristi solarna energija (3,2%). Najzad, geotermalnu energiju u svom domaćinstvu koristi samo 0,6% ispitanika.

Da li se u vašem domaćinstvu koriste obnovljivi izvori energije?	Ukupno (%)
Ne	96,2
Solarna energija	3,2
Geotermalna energija	0,6
Ukupno	**100,0**

Tabela 15. *Da li se u vašem domaćinstvu koriste obnovljivi izvori energije? (procenti)*

9 Solarna energija za grejanje vode i/ili za proizvodnju struje, energija vetra, geotermalna energija.

RADOVI ZA PODIZANJE NIVOA ENERGETSKE EFIKASNOSTI

Najpre moramo ukazati da na ovo pitanje nisu odgovarali ispitanici koji žive u iznajmljenim stambenim jedinicama. Natpolovičan je broj ispitanika (58,3%) koji su u prethodnih deset godina izvodili radove kako bi podigli nivo energetske efikasnosti svog domaćinstva. Značajan broj ispitanika (16,2%) naveo je da nisu preduzimali radove jer nisu imali dovoljno novca. S obzirom na to da već žive u jednoj takvoj stambenoj jedinici, 13,2% ispitanika nije preduzimalo radove koji bi podigli nivo energetskog učinka. Najzad, više od pet posto ispitanika je reklo kako nisu preduzimali pomenute radove, pritom ne specifikujući razlog za takvu odluku.

Da li ste u prethodnih deset godina izvodili radove koji bi podigli nivo energetske efikasnosti u vašem domaćinstvu?	**Ukupno (%)**
Da	58,3
Ne, zato što živim u energetski efikasnoj stambenoj jedinici	13,2
Ne, zbog nedostatka novca	16,2
Ne, ali nije specifikovan razlog	5,6
Nije bilo potrebe	3,7
Ne mogu da se dogovorim sa stanarima ili ne žele zato što koriste daljinsko grejanje	1,9
Drugi razlozi koje nije moguće svrstati u neku od prethodnih kategorija	1,1
Ukupno	**100,0**

Tabela 16. *Da li ste u prethodnih deset godina izvodili radove koji bi podigli nivo energetske efikasnosti u vašem domaćinstvu? (procenti)*

Svaki treći ispitanik koji živi u stanu u zgradi nije preduzimao radove radi energetske efikasnosti jer već živi u energetski efikasnoj stambenoj jedinici. Taj procenat je primetno manji kod ispitanika koji žive u stanu u kući (15,4%) i u kući (19,7%). Nedostatak novca kao razlog da se ne upuste u radove za poboljšanje energetske efikasnosti natpolovično navode ispitanici koji žive u kući. Među ispitanicima koji žive u stanu u kući taj procenat iznosi 38,5%, dok kod onih koji žive u stambenoj zgradi to iznosi samo 14,2%.

U Beogradu je najveći procenat ispitanika (31,3%) koji nije izvodio radove na poboljšanju energetske efikasnosti zbog toga što već žive u energetski efikasnoj stambenoj jedinici. U regionu Južne i Istočne Srbije najmanji procenat ispitanika (12,5%) nije preduzimao radove zbog toga što žive u energetski efikasnoj zajednici. Izuzev Beograda, u ostala tri regiona više od 40% ispitanika je navelo nedostatak novca kao razlog nepreduzimanja radova na uvećanju energetske efikasnosti.

Kada se nalazi posmatraju po tipovima naselja, upadljivo je da ispitanici sa sela kao daleko najčešći razlog (55,3%) za izostanak radova na energetskoj efikasnosti navode nedostatak novca. Među ispitanicima koji žive u gradskim sredinama taj razlog je naveo otprilike svaki peti ispitanik. Takođe, ispitanici iz gradskih naselja znatno češće navode kako već žive u energetski efikasnim stambenim jedinicama (29,9%) u odnosu na ispitanike koji žive na selu (13,2%).

Ksenia Chernaya - Pexels

VRSTE PREDUZETIH RADOVA[10]

Kao što se iz priložene tabele vidi, ispitanicima je ponuđen detaljan spisak radova koji služe za podizanje energetske efikasnosti. Među ispitanicima koji su obavljali radove u cilju uvećanja energetske efikasnosti najviše njih, više od dve trećine, zamenilo je prozore. S više od 40% sledе termička izolacija zidova, zamena spoljnih vrata i termička izolacija fasade. Približno svaki treći ispitanik ugradio je roletne, dok je oko 20% ispitanika preduzelo sledeće radove: termička izolacija tavanice, termička izolacija krova i poboljšanje zaptivanja prozora.

Koje radove ste izvodili u cilju podizanja energetske efikasnosti?	**Ukupno (višestruki odgovori, procenti)**
Termička izolacija zidova	42,9
Termička izolacija krova	22,6
Termička izolacija tavanice	23,8
Termička izolacija podova	13,1
Termička izolacija omotača kuće (fasade)	40,9
Poboljšanje zaptivanja prozora	19,0
Zamena prozora	68,7
Ugradnja roletni	36,5
Izolovanje kutija roletni	6,3
Poboljšavanje zaptivanja spoljnih vrata	10,3
Zamena spoljnih vrata	41,7
Sanacija i popravka dimnjaka	7,5

Tabela 17. *Koje radove ste izvodili u cilju podizanja energetske efikasnosti? (višestruki odgovori, procenti)*

10 Sledeća tri pitanja odnosila su se samo na ispitanike koji su odgovorili da su u prethodnih deset godina izvodili radove na podizanju energetske efikasnosti.

SMANJENJE TROŠKOVA GREJANJA NAKON IZVEDENIH RADOVA

Blizu 70% ispitanika koji su preduzeli radove u cilju poboljšanja energetske efikasnosti ne može da proceni koliko je to umanjilo troškove grejanja njihove stambene jedinice. Među onima koji su izvršili procenu, najviše ispitanika je navelo da su se troškovi grejanja smanjili između 21% i 40% (13,1%), odnosno do 20% (11,1%). Najzad, svaki dvadeseti ispitanik procenjuje kako su troškovi grejanja smanjeni između 41% i 60%.

Koliko su vam se smanjili troškovi grejanja nakon izvedenih radova?	Ukupno (%)
Ne mogu da procenim	69,8
Do 20%	11,1
21%–40%	13,1
41%–60%	5,2
61%–80%	0,4
81%–100%	0,4
Ukupno	**100,0**

Tabela 18. *Koliko su vam se smanjili troškovi grejanja nakon izvedenih radova? (procenti)*

SMANJENJE TROŠKOVA HLAĐENJA NAKON IZVEDENIH RADOVA

Izuzetno veliki broj ispitanika, blizu 80%, nije mogao da proceni koliko su se umanjili troškovi hlađenja stambene jedinice nakon izvedenih radova na uvećanju energetske efikasnosti. Oko 8% ispitanika procenjuje da smanjenje troškova iznosi između 21% i 40%. Najzad, nešto manje ispitanika od toga računa da su se troškovi smanjili ispod 20% (6,3%), odnosno između 41% i 60% (4%).

Koliko su vam se smanjili troškovi hlađenja nakon izvedenih radova?	Ukupno (%)
Ne mogu da procenim	79,4
Do 20%	6,3
21%–40%	8,3
41%–60%	4,0
61%–80%	1,2
81%–100%	0,8
Ukupno	**100,0**

Tabela 19. *Koliko su vam se smanjili troškovi hlađenja nakon izvedenih radova? (procenti)*

NAJVAŽNIJE POTREBE ZA PODIZANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI

Najveći broj ispitanika smatra da su im: zamena prozora (38,9%), termička izolacija fasade (31,3%) i termička izolacija zidova (28,2%) trenutno najvažnije potrebe u cilju poboljšanja energetske efikasnosti stambene jedinice u kojoj žive. Iznad deset procenata ispitanika navelo je da su im najvažnije potrebe: zamena spoljnih vrata, termička izolacija tavanice, termička izolacija poda i ugradnja roletni.

Šta smatrate da su vam trenutno najvažnije potrebe za podizanje energetske efikasnosti stambene jedinice u kojoj živite? (najviše tri prioriteta)	**Ukupno (%)**
Termička izolacija zidova	28,2
Termička izolacija poda	12,8
Termička izolacija tavanice	16,3
Termička izolacija krova	21,0
Termička izolacija fasade	31,3
Zamena prozora	38,9
Zamena spoljnih vrata	17,9
Ugradnja roletni	11,2
Sanacija i popravka dimnjaka	2,7
Solarni paneli	1,6
Promena sistema grejanja	1,3
Ništa od navedenog, živim u energetski efikasnoj stambenoj jedinici	**13,2**

Tabela 20. *Šta smatrate da su vam trenutno najvažnije potrebe za podizanje energetske efikasnosti stambene jedinice u kojoj živite? (najviše tri prioriteta, procenti)*

/INFORMISANOST/ ZAINTERESOVANOST ZA VEĆU ENERGETSKU EFIKASNOST/

Od presudne nam je važnosti bilo da istražimo u kolikoj su meri ispitanici upućeni u namere države da subvencioniše unapređenje energetske efikasnosti, odnosno uvođenje obnovljivih izvora energije u domaćinstvima. Takođe, predočićemo u ovom delu Izveštaja i nalaze o tome koliko su ispitanici informisani o mogućnosti da domaćinstva i stambene zajednice imaju status kupac-proizvođač (*prosumer*) električne energije. Na ove nalaze nadovezaće se oni koji govore o zainteresovanosti ispitanika da postanu kupci-proizvođači električne energije.

INFORMISANOST O SUBVENCIJAMA ZA UNAPREĐENJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI

Otprilike svaki peti ispitanik nije upoznat da će država davati subvencije za unapređenje energetske efikasnosti stambenih jedinica. S druge strane, natpolovičan broj ispitanika ujedno je informisan i zainteresovan za takvu mogućnost. Najzad, nešto više od četvrtine ispitanika, premda su upoznati, nisu zainteresovani da dobiju subvenciju.

Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti?	Ukupno (%)
Da, i zainteresovan/a sam da dobijem subvenciju	52,0
Da, ali nisam zainteresovan/a da dobijem subvenciju	27,2
Ne	20,8
Ukupno	**100,0**

Tabela 21. *Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (procenti)*

Najmlađi ispitanici su daleko najmanje informisani o subvencijama države za poboljšanje energetske efikasnosti. Njih 30% je informisano, a od toga tek 5% je i zainteresovano da dobije pomenute subvencije. Kod svih ostalih starosnih kategorija iznad 75% ispitanika je informisano o državnim subvencijama za uvećanje energetske efikasnosti. Istovremeno, kod svih starosnih grupa, sem one najmlađe, imamo sličan procenat ispitanika koji su i zainteresovani da dobiju subvencije (oko 55%).

Nema korelacije između obrazovanja ispitanika i njihove informisanosti/zainteresovanosti za subvencije. Tako su ispitanici s doktoratom (30,3%) i osnovnom školom (25%) najmanje informisani o državnim subvencijama za poboljšanje energetske efikasnosti stambenih jedinica

u kojima žive. Primetno najveću zainteresovanost za subvencije pokazuju ispitanici s visokom školom (68,7%). Među ispitanicima s fakultetom je najveći broj njih koji nisu zainteresovani da dobiju subvenciju (35,6%). Kod ispitanika sa srednjom školom i masterom sličan je procenat onih koji su zainteresovani za državne subvencije (oko 55%).

Stanovnici Beograda beleže najveći procenat neinformisanosti o državnim subvencijama za poboljšanje energetske efikasnosti. Svaki četvrti Beograđanin (26%) nije upoznat s namerama države da subvencioniše uvećanje energetske efikasnosti, što je trostruko više nego u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji (8,4%). Procenti iz Vojvodine vrlo su slični onima iz Beograda, s tim da je nešto više Vojvođana koji su zainteresovani za subvencije (50% naspram 42,8% Beograđana). Najveći stepen zainteresovanosti da dobiju subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti iskazali su ispitanici iz Južne i Istočne Srbije (74,6%) i Šumadije i Zapadne Srbije (70,8%).

Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (po regionima)	**Beogradski region (%)**	**Region Vojvodine (%)**	**Region Šumadije i Zapadne Srbije (%)**	**Region Južne i Istočne Srbije (%)**
Da, i zainteresovan/a sam da dobijem subvenciju	42,8	50,0	70,8	74,6
Da, ali nisam zainteresovan/a da dobijem subvenciju	31,2	29,8	20,8	11,8
Ne	26,0	20,2	8,4	13,6
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 22. *Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (po regionima, procenti)*

Među ispitanicima koji žive u stambenim zgradama najviše je onih koji nisu informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti (25,3%). Istovremeno, među ispitanicima koji žive u kući je najviše zainteresovanih za subvencije države (66,2%). Najzad, nezainteresovanih za dobijanje subvencija za poboljšanje energetske efikasnosti najviše je među ispitanicima koji žive u stambenim zgradama (34,2%) i u stanu u kući (32,4%).

Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (u odnosu na tip stambene jedinice)	**Stan u stambenoj zgradi (%)**	**Stan u kući (%)**	**Kuća (%)**
Da, i zainteresovan/a sam da dobijem subvenciju	40,5	51,4	66,2
Da, ali nisam zainteresovan/a da dobijem subvenciju	34,2	32,4	17,6
Ne	25,3	16,2	16,2
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 23. *Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (u odnosu na tip stambene jedinice, procenti)*

Max Vakhtbovych - Pexels

INFORMISANOST O SUBVENCIJAMA ZA UVOĐENJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

Manji broj ispitanika je informisan o subvencijama za uvođenje obnovljivih izvora energije nego što je to slučaj kod subvencija za poboljšanje energetske efikasnosti. Više od jedne trećine ispitanika nije uopšte upoznato s državnim subvencijama za uvođenje obnovljivih izvora energije u domaćinstvima. Istovremeno, 45% ispitanika je zainteresovano za subvencije države u cilju uvođenja obnovljivih izvora energije.

Da li ste informisani da će država davati subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije?	**Ukupno (%)**
Da, i zainteresovan/a sam da dobijem subvenciju	45,0
Da, ali nisam zainteresovan/a da dobijem subvenciju	18,3
Ne	36,7
Ukupno	**100,0**

Tabela 24. *Da li ste informisani da će država davati subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije? (procenti)*

Ponovo su najmlađi ispitanici najmanje informisani o državnim subvencijama, pa tako i kada je reč o uvođenju obnovljivih izvora energije u domaćinstvima. Čak 80% ispitanika iz najmlađe starosne kategorije nije upoznato sa subvencijama za obnovljive izvore energije. Među ispitanicima iz dve starosne kategorije, one od 55 do 64 (19,7%) i one od 45 do 54 godine starosti (27,9%), najmanje je onih koji nisu informisani o pomenutim subvencijama. Zainteresovanost za subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije najveća je kod sledećih starosnih kategorija: 55 do 64 (57,6%), 45 do 54 (52,9%), 25 do 34 (43,2%) i 35 do 44 (41,1%). Najzad, najviše onih koji nisu zainteresovani za državne subvencije imamo među najstarijim ispitanicima (33,3%).

Najveću zainteresovanost za subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije pokazuju ispitanici sa srednjom (53,1%) i visokom školom (49,3%). S druge strane, sličan procenat nezainteresovanosti za subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije beležimo među ispitanicima s fakultetom, masterom i doktoratom (oko 20%). Među ispitanicima sa osnovnom školom imamo najviše onih (50%) koji nisu upoznati s pomenutim državnim subvencijama.

Skoro svaki drugi ispitanik iz Beograda nije informisan o subvencijama države za uvođenje obnovljivih izvora energije, što je primetno više u odnosu na ostale regione. S druge strane, imamo natpolovičan i ujednačen broj ispitanika iz ostala tri regiona koji su zainteresovani za subvencije države za uvođenje obnovljivih izvora energije u domaćinstvima.

Među ispitanicima koji žive u stambenim zgradama (42,8%), kao i u stanu u kući (40,5%), najviše je onih koji nisu informisani o subvencijama države za uvođenje obnovljivih izvora energije. Primetno više u odnosu na ispitanike iz ostale dve kategorije, ispitanici koji žive u kući najzainteresovaniji su za pomenute subvencije (60,5%). Najzad, među ispitanicima koji žive u stambenoj zgradi (23,7%) i u stanu u kući (21,6%) u podjednakom procentu su zastupljeni oni koji nisu zainteresovani za državne subvencije u cilju uvođenja obnovljivih izvora energije.

Da li ste informisani da će država davati subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije (u odnosu na tip stambene jedinice)?	**Stan u stambenoj zgradi (%)**	**Stan u kući (%)**	**Kuća (%)**
Da, i zainteresovan/a sam da dobijem subvenciju	33,5	37,9	60,5
Da, ali nisam zainteresovan/a da dobijem subvenciju	23,7	21,6	11,0
Ne	42,8	40,5	28,5
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 25. *Da li ste informisani da će država davati subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije? (u odnosu na tip stambene jedinice, procenti)*

INFORMISANOST O MOGUĆNOSTI DA SE DOBIJE STATUS KUPAC-PROIZVOĐAČ

Pitali smo ispitanike da li su upoznati da je Zakonom o korišćenju obnovljivih izvora energije otvorena mogućnost da domaćinstva i stambene zajednice mogu da proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora i imaju status kupac-proizvođač (*prosumer*). Svaki drugi ispitanik je informisan o takvoj mogućnosti, što je manji stepen informisanosti nego kada je reč o subvencijama države za poboljšanje energetske efikasnosti i uvođenje obnovljivih izvora energije.

Da li ste informisani o mogućnosti da se dobije status kupac-proizvođač električne energije?	**Ukupno (%)**
Da	50,0
Ne	50,0
Ukupno	**100,0**

Tabela 26. *Da li ste informisani o mogućnosti da se dobije status kupac-proizvođač električne energije? (procenti)*

Može se zaključiti, što su ispitanici stariji to su više upoznati s mogućnošću da se dobije status kupac-proizvođač električne energije. Dve starosne kategorije (od 45 do 54 godine i od 55 do 64 godine) beleže najveći procenat (oko 59%) informisanosti o navedenoj mogućnosti. Pravilnost se nastavlja, pa su najmanje informisani najmlađi ispitanici, tek svaki peti je upoznat s mogućnošću da se dobije status kupac-proizvođač. Ispitanici koji imaju između 25 i 34 godine, kao i oni između 35 i 44 godine starosti, beleže iznad 40% informisanosti o mogućnosti koju nudi Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije.

Tek svaki četvrti ispitanik sa osnovnom školom upoznat je s mogućnošću da se dobije status kupac-proizvođač električne energije. Kod svih ostalih obrazovnih kategorija otprilike svaki drugi

ispitanik je informisan o navedenoj mogućnosti. Donekle se izdvajaju samo ispitanici s visokom školom, kod kojih informisanost dostiže 56,7%.

Jedino kod ispitanika iz Beograda imamo natpolovičan broj onih koji nisu informisani o mogućnosti da se dobije status kupac-proizvođač. S druge strane, dve trećine ispitanika iz Šumadije i Zapadne Srbije upoznato je s navedenom mogućnošću. Ispitanici iz preostala dva regiona (Vojvodina i Južna i Istočna Srbija) beleže približno 54% informisanosti o mogućnosti koju sadrži Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije.

Los muertos crew - Pexels

ZAINTERESOVANOST DA SE POSTANE KUPAC-PROIZVOĐAČ

Tačno dve trećine ispitanika iskazuju zainteresovanost da postanu kupci-proizvođači električne energije. Istovremeno, svaki deseti ispitanik pokazao je nezainteresovanost za navedenu mogućnost. Najzad, svaki četvrti ispitanik odgovorio je da ne zna da li je zainteresovan da postane kupac-proizvođač električne energije.

Da li biste bili zainteresovani da postanete kupac-proizvođač električne energije?	**Ukupno (%)**
Da	66,1
Ne	9,5
Ne znam	24,4
Ukupno	**100,0**

Tabela 27. *Da li biste bili zainteresovani da postanete kupac-proizvođač električne energije? (procenti)*

Tri starosne grupe prednjače u zainteresovanosti da postanu kupci-proizvođači: 25 do 34 (72%), 45 do 54 (70,6%) i 35 do 44 (67,1%). Nasuprot tome, među najstarijim ispitanicima približno svaki četvrti je zainteresovan, dok je nezainteresovanih primetno više (38,9%). Najstariji (33,3%) i najmlađi (30%) ispitanici, kao i ispitanici od 55 do 64 godine (28,8%), najneodlučniji su kada je reč o zainteresovanosti da se postane kupac-proizvođač električne energije.

Pokazuje se da je klasna samopercepcija u korelaciji sa zainteresovanošću da se postane kupac-proizvođač. Primetno je da ispitanici iz viših klasa iskazuju veću zainteresovanost za navedenu mogućnost: viša srednja klasa (71,4%), niža srednja klasa (66,8%) i gornja klasa (63,6%). Na drugom kraju, među ispitanicima koji sebe vide kao pripadnike donje klase tek nešto preko 40% njih zainteresovano je da postane kupac-proizvođač. Među ispitanicima iz gornje klase beležimo najveći procenat (27,3%) onih koji su rekli da nisu zainteresovani da postanu kupci-proizvođači.

Najzad, ispitanici iz donje klase imaju i daleko najveći procenat (50%) onih koji ne znaju da li su zainteresovani za navedenu mogućnost.

Ispitanici sa osnovnom školom beleže najmanji procenat (50%) zainteresovanosti da postanu kupci-proizvođači. Nasuprot tome, među ispitanicima s visokom školom najviše je onih koji su zainteresovani za naznačenu mogućnost (71,6%). Među ispitanicima sa osnovnom školom svaki drugi je izjavio da ne zna da li je zainteresovan da postane kupac-proizvođač. Kod svih ostalih obrazovnih razreda procenat onih koji su to izjavili kreće se između 20% i 30%.

Najmanji procenat zainteresovanosti da postanu kupci-proizvođači električne energije imamo među ispitanicima iz Južne i Istočne Srbije (55,9%). To je primetno manje u odnosu na Šumadiju i Zapadnu Srbiju i Vojvodinu, koje beleže 75% zainteresovanosti. Svaki treći ispitanik iz Južne i Istočne Srbije odgovorio je kako ne zna da li je zainteresovan da postane prosumer. U Beogradu je približno svaki četvrti ispitanik odgovorio da ne zna da li je zainteresovan za takav status.

Da li biste bili zainteresovani da postanete kupac-proizvođač električne energije? (po regionima)	**Beogradski region (%)**	**Region Vojvodine (%)**	**Region Šumadije i Zapadne Srbije (%)**	**Region Južne i Istočne Srbije (%)**
Da	62,5	75,0	75,0	55,9
Ne	10,8	7,7	6,9	10,2
Ne znam	26,7	17,3	18,1	33,9
Ukupno	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Tabela 28. *Da li biste bili zainteresovani da postanete kupac-proizvođač električne energije? (po regionima, procenti)*

/KONFIGU-RACIJE STAVOVA/

U ovom segmentu izveštaja predočavamo **nalaze o čitavom nizu povezanih stavova u vezi s fenomenom klimatskih promena.** Na prvi pogled je jasno da se ponuđeni stavovi mogu ugrubo podeliti na one načelne o klimatskim promenama i one koji konkretno referiraju na naše društvo i državu.

Tek nešto manje od pet odsto ispitanika smatra da klimatske promene nisu najveći globalni izazov. Među onima koji se slažu sa stavom kako su klimatske promene najveći globalni izazov imamo značajan broj onih koji se s tim samo delimično slažu.

Klimatske promene su najveći globalni izazov

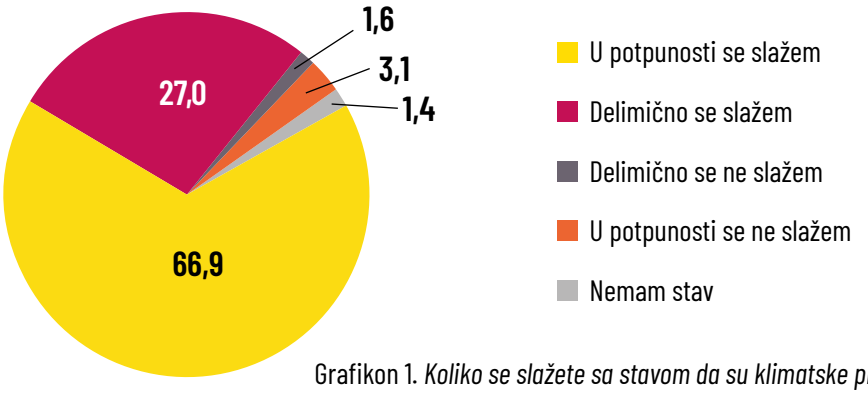

Grafikon 1. *Koliko se slažete sa stavom da su klimatske promene najveći globalni izazov? (procenti)*

Da je potrebno upotrebiti sve raspoložive postupke i tehnološke alatke za borbu protiv klimatskih promena u potpunosti se slaže skoro 80% ispitanika. Ako tome dodamo i ispitanike koji se delimično slažu dobijamo 94,2% onih koji se slažu s navedenim stavom.

Potrebno je primeniti sve dostupne mere i tehnologije odmah, kako bismo se izborili s klimatskim promenama

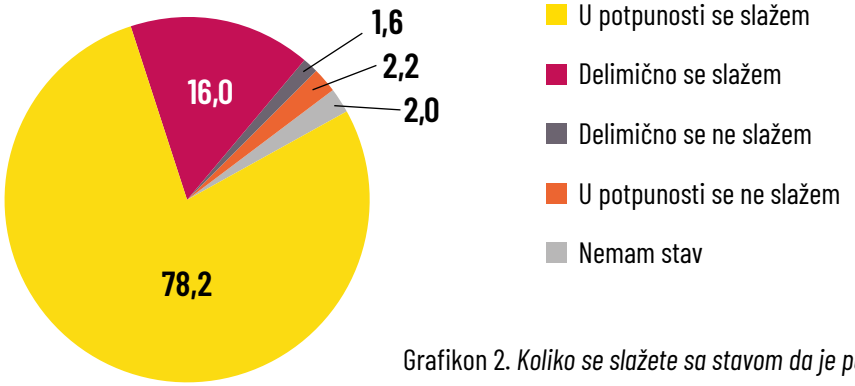

Grafikon 2. *Koliko se slažete sa stavom da je potrebno primeniti sve dostupne mere i tehnologije odmah, kako bismo se izborili s klimatskim promenama? (procenti)*

U nešto manjoj meri nego kod globalne ravni, ispitanici vide uticaj klimatskih promena na njihovu svakodnevicu. Zbirno posmatrajući, nešto preko 5% ispitanika veruje da klimatske promene nemaju upliv u njihovu svakodnevicu, dok sličan procenat ispitanika nema stav u vezi s tim pitanjem.

Klimatske promene imaju uticaj na moj svakodnevni život

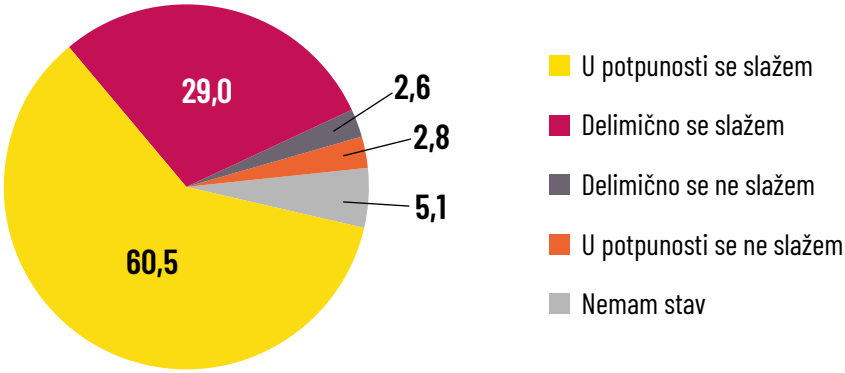

Grafikon 3. *Koliko se slažete sa stavom da klimatske promene imaju uticaj na vaš svakodnevni život? (procenti)*

Istovremeno, u nešto većoj meri ispitanici iskazuju zabrinutost zbog uticaja klimatskih promena na budućnost mesta u kom žive. Tako se približno tri četvrtine ispitanika u potpunosti slaže da su zabrinuti zbog navedene mogućnosti.

Zabrinut/a sam zbog uticaja klimatskih promena na budućnost mog grada/mesta

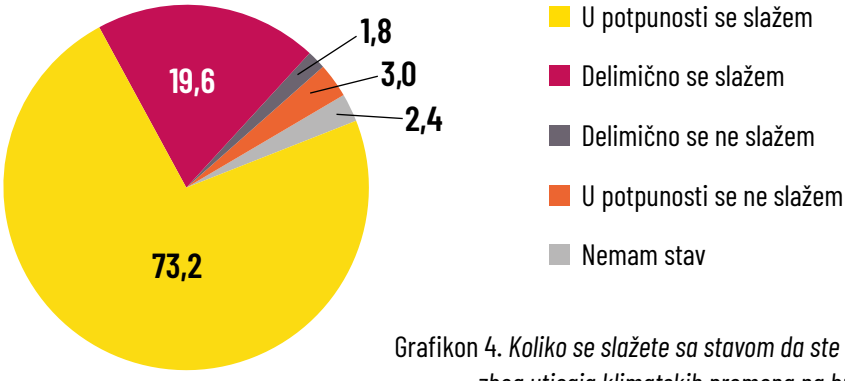

Grafikon 4. *Koliko se slažete sa stavom da ste zabrinuti zbog uticaja klimatskih promena na budućnost vašeg grada/mesta? (procenti)*

DA LI VERUJEMO NAUČNIM PODACIMA O KLIMATSKIM PROMENAMA?

Približno svaki dvadeseti ispitanik (5,4%) ne veruje naučnim podacima o klimatskim promenama. Približno istovetan broj ispitanika (5%) izjasnio se da nema stav o verodostojnosti naučnih nalaza. Među muškim ispitanicima (7,6%) dvostruko je veći procenat onih koji ne veruju naučnim podacima nego među ispitanicama (3,6%).

Verujem naučnim podacima o klimatskim promenama

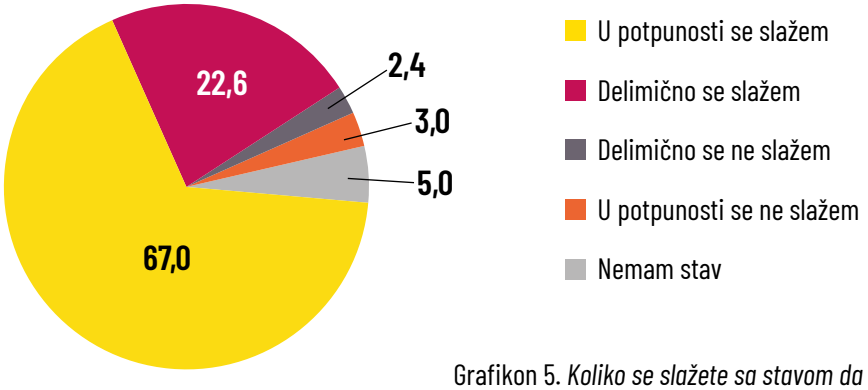

Grafikon 5. *Koliko se slažete sa stavom da verujete naučnim podacima o klimatskim promenama? (procenti)*

Srazmerno najviše ispitanika koji ne veruju naučnim podacima imamo u starosnim grupama od 45 do 54 godine (7,4%) i od 55 do 64 godine (7,6%). Među najmlađim ispitanicima nije bilo nikoga ko ne veruje naučnim podacima o klimatskim promenama. Za ostale starosne kategorije imamo sledeće nalaze: 25 do 34 (2,5%), 35 do 44 (5,4%) i 65 i više (5,5%).

Najveći broj onih koji ne veruju naučnim podacima imamo među ispitanicima s visokom školom (14,9%), a zatim slede oni sa srednjom školom (6,1%). Među ispitanicima sa osnovnom školom nismo imali nikoga ko ne veruje nauci kada je reč o klimatskim promenama. U ostalim obrazovnim razredima beležimo ispodprosečne procente: doktorat 3%, master 3,2% i fakultet 3,4%.

Kada nalaze posmatramo iz ugla klasne samopercepcije, upadljivo najviše ispitanika iz donje klase (16,6%) iskazuje nevericu prema naučnim podacima o klimatskim promenama. Na drugoj strani, niko od ispitanika koji su se samopercipirali kao pripadnici gornje klase nije iskazao neverovanje u autoritet nauke. Dok je niža srednja klasa zabeležila natprosečan skor (6,8%), među ispitanicima iz više srednje klase samo je njih 1,9% izrazilo nevericu u naučne podatke.

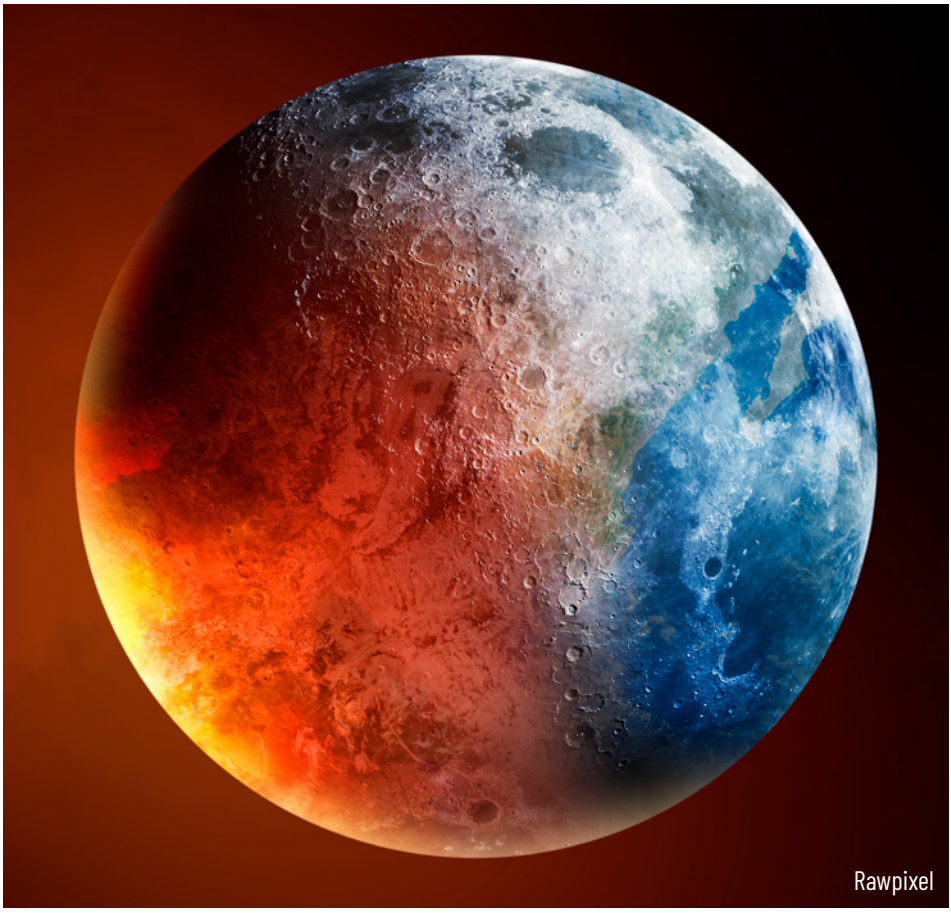
Rawpixel

DA LI JE VAZDUH ODUVEK BIO ZAGAĐEN?

Otprilike svaki peti ispitanik (20,6%) smatra da je vazduh oduvek bio zagađen, pri čemu je srazmeran broj žena (20,5%) i muškaraca (20,8%) koji tako misle.

Vazduh je oduvek bio zagađen

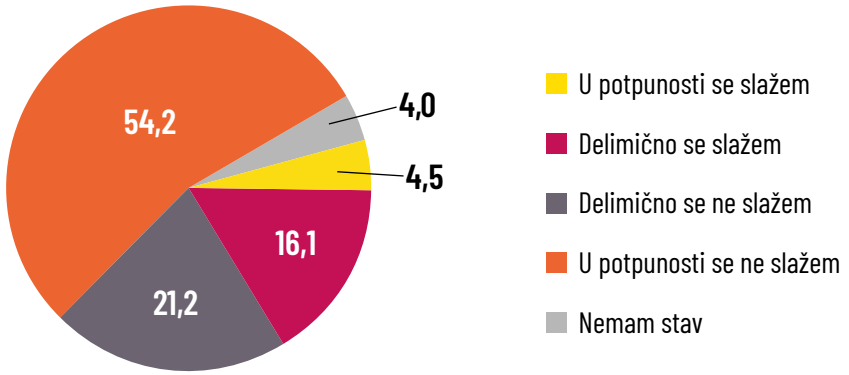

Grafikon 6. *Koliko se slažete sa stavom da je vazduh oduvek bio zagađen? (procenti)*

Srazmerno je najveći procenat (30%) najmlađih ispitanika koji se slažu sa stavom da je vazduh oduvek bio zagađen, dok svaki četvrti ispitanik (24,3%) starosti od 45 do 54 godine smatra to isto. S druge strane, među ispitanicima starosti od 25 do 34 imamo najmanji procenat (13,5%) onih koji se slažu s navedenim stavom. Preostale tri starosne kategorije beleže sledeće vrednosti: 35 do 44 (22,6%), 55 do 64 (19,7%) i 65 i više (16,6%).

Među ispitanicima sa srednjom školom (34,7%) i doktoratom (33,3%) srazmerno je najviše onih koji se slažu sa stavom da je vazduh oduvek bio zagađen. Na drugom polu, najmanje se slažu s tim stavom ispitanici s masterom (12,2%), visokom školom (17,9%) i fakultetom (18,5%). Među ispitanicima sa osnovnom školom njih 25% smatra da je vazduh oduvek bio zagađen.

Ispitanici koji su se samopercipirali kao deo više srednje klase najčešće su se saglašavali sa stavom da je vazduh oduvek bio zagađen (22,1%). I sve preostale klasne kategorije beleže slične procente: niža srednja klasa (19%), gornja klasa (18,2%) i donja klasa (16,6%).

MOGUĆNOST SMANJENJA SOPSTVENOG UTICAJA NA IZMENJENE KLIMATSKE USLOVE

Tačno 16,2% ispitanika saglasno je sa stavom da ništa ne mogu da promene da bi smanjili svoj uticaj na izmenjene klimatske uslove. Primetno je da muški ispitanici (21,3%) pokazuju primetno veći stepen saglasnosti s navedenim stavom u odnosu na ispitanice (12,6%).

Ja ne mogu ništa da promenim da bih smanjio/la svoj uticaj na izmenjene klimatske uslove

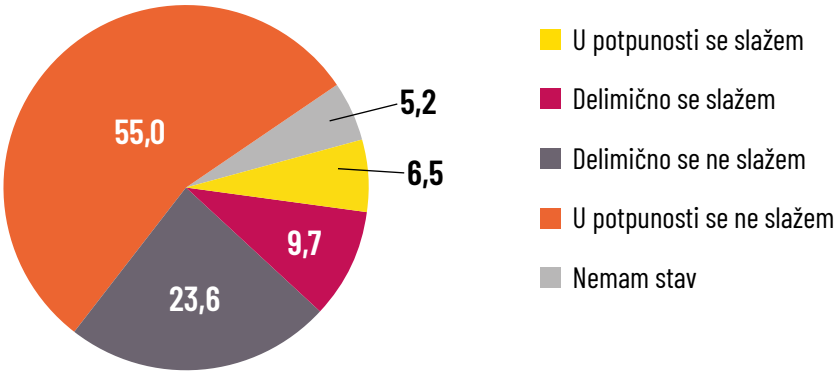

Grafikon 7. *Koliko se slažete sa stavom da vi ne možete ništa da promenite da biste smanjili sopstveni uticaj na izmenjene klimatske uslove? (procenti)*

Očekivano, najstariji ispitanici (50%) znatno više u odnosu na ostale starosne grupe drže da ništa ne mogu da promene kako bi smanjili sopstveni uticaj na izmenjene klimatske uslove u dotičnom smislu. U navedenom smislu, najmanje procente beleže dve najmlađe starosne kate-

gorije, 25 do 34 godine (7,6%) i 18 do 24 godine (10%). Među ispitanicima od 45 do 54 godine starosti njih 12,5% smatraju da ništa ne mogu da promene kako bi smanjili svoj uticaj na izmenjene klimatske uslove. Taj procenat kod ispitanika od 35 do 44 godine dostiže 15,7%, dok kod ispitanika od 55 do 64 godine starosti on prelazi dvadeset procenata (21,2%).

Ispitanici sa srednjom (26,5%), visokom (25,4%) i osnovnom školom (25%) najčešće smatraju da ništa ne mogu promeniti da bi smanjili sopstveni uticaj na klimatske okolnosti. S druge strane, ispitanici s masterom (9,6%) i fakultetom (11,6%) u znatno manjoj meri izražavaju navedeni stav. Najzad, među ispitanicima s doktoratom njih 18,2% smatra da ništa ne mogu da promene da bi smanjili sopstveni uticaj na izmenjene klimatske prilike.

Ispitanici koji su sebe videli kao pripadnike gornje klase (27,3%) srazmerno najčešće se slažu sa stavom da ništa ne mogu promeniti da bi smanjili svoj uticaj na izmenjene klimatske prilike. Ispitanici iz niže srednje i donje klase beleže isti procenat (16,6%) slaganja s navedenim stavom, dok on kod više srednje klase iznosi 13,6%.

DA LI VIŠE INFORMACIJA O SOPSTVENOM UTICAJU NA KLIMU JAČA NAPORE DA SE ON SMANJI?

Za 16,9% ispitanika više informacija o sopstvenom uticaju na klimu verovatno ne bi dovelo do toga da ulože napor kako bi taj uticaj smanjili. Navedeni stav izraženiji je kod muškaraca (19,9%) nego kod žena (14,7%).

Među najstarijim ispitanicima srazmerno je najviše (44,4%) onih među kojima više informacija o sopstvenom uticaju na klimu ne bi vodilo ka tome da ulože trud ne bi li umanjili taj uticaj. S druge strane, najmanji procenat u vezi sa ovim stavom imamo kod dve najmlađe starosne kategorije, 5% kod ispitanika od 18 do 24 godine i 8,5% kod ispitanika od 25 do 34 godine. Među ispitanicima od 35 do 44 godine skor iznosi 17,8%, a kod narednog starosnog razreda on dostiže 22%. U preostalom starosnom razredu, onom od 55 do 64 godine, beležimo 5,2% ispitanika koje više informacija o sopstvenom uticaju na klimu ne bi dovelo do toga da ulože trud kako bi smanjili svoj uticaj.

Ispitanici s doktoratom srazmerno najčešće (27,3%) zauzimaju navedeni stav, dok među ispitanicima sa osnovnom školom nije bilo nikoga ko je iskazao takav stav. Preostali obrazovni razredi beleže slične skorove: srednja škola (14,3%), visoka škola (18%), fakultet (15%) i master (17,9%).

Tačno svaki četvrti ispitanik iz donje klase verovatno ne bi uložio napor da smanji svoj uticaj na klimatske promene kada bi imao više informacija o sopstvenom uticaju. Na drugom kraju, među ispitanicima iz gornje klase samo njih 9% deli naveden stav. Dva varijeteta srednje klase su se smestila negde između, viša srednja klasa sa 16,9% i niža srednja klasa sa 13,7%.

Tačno 93% ispitanika u aktivnostima ljudi vidi najvažniji uzrok klimatskih promena. Na drugoj strani, 5% ispitanika ne slaže se s navedenim stavom. Da se u brizi za životno okruženje preteruje smatra 8,8% ispitanika, od čega se s tim stavom u potpunosti slaže njih 4,8%.

Koliko se slažete sa sledećim stavovima?	U potpunosti se slažem (%)	Delimično se slažem (%)	Delimično se ne slažem (%)	U potpunosti se ne slažem (%)	Nemam stav (%)
Kada bih imao/la više informacija o sopstvenom uticaju na klimatske promene, verovatno bih uložio/la trud da smanjim uticaj	42,1	30,2	6,5	10,3	10,9
Ljudske aktivnosti najviše doprinose klimatskim promenama	70,0	23,0	2,6	2,4	2,0
Briga o životnoj sredini je preterana	4,8	4,0	10,1	79,3	1,8

Tabela 29. *Koliko se slažete sa sledećim stavovima? (procenti)*

Da je Srbija jedna od vodećih zemalja u borbi protiv klimatskih promena smatra 5% ispitanika. S druge strane, 76,6% ispitanika u potpunosti se ne slaže s tim stavom. Nešto preko deset procenata (10,8%) ispitanika saglasno je sa stavom da Srbija preduzima značajne mere u borbi protiv klimatskih promena.

Koliko se slažete sa sledećim stavovima?	U potpunosti se slažem (%)	Delimično se slažem (%)	Delimično se ne slažem (%)	U potpunosti se ne slažem (%)	Nemam stav (%)
Srbija je jedna od vodećih zemalja u borbi protiv klimatskih promena	2,2	2,8	10,1	76,6	8,3
Srbija preduzima značajne mere u borbi protiv klimatskih promena	3,2	7,5	15,3	67,3	6,7

Tabela 30. *Koliko se slažete sa sledećim stavovima? (procenti)*

Da se donosioci odluka u Srbiji bave klimatskim promenama misli 11,3% ispitanika. Dok 10,1% ispitanika nema stav u vezi s tim, 78,6% ispitanika drži da se donosioci odluka ne bave klimatskim promenama.

Koliko se slažete sa sledećim stavovima?
Donosioci odluka u Srbiji bave se klimatskim promenama

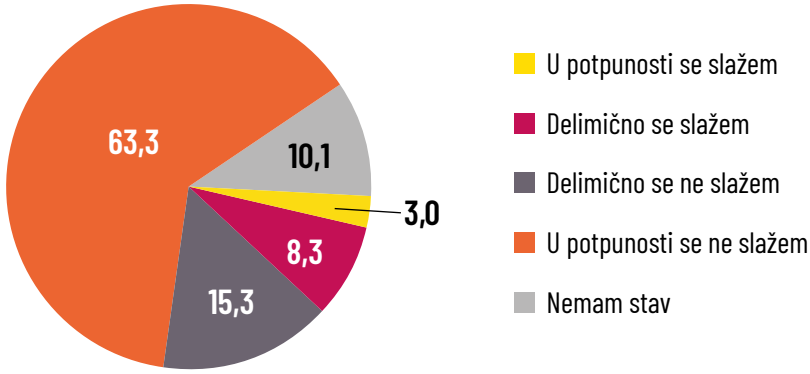

Grafikon 8. *Koliko se slažete sa stavom da se donosioci odluka u Srbiji bave klimatskim promenama? (procenti)*

Preko 82% ispitanika podržava izgradnju velikih postrojenja koja proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora u Srbiji, dok 9,7% ispitanika o tome nema stav.

Uz 14,5% ispitanika koji su neodlučni, 13,3% ispitanika ne podržava izgradnju postrojenja koja proizvode energiju iz obnovljivih izvora u neposrednoj blizini njihovog mesta stanovanja. Nema iole značajnih razlika u procentima kod muških i ženskih ispitanika u vezi sa ovim stavom. Takođe, ni kod jedne od starosnih grupa nema značajnih odstupanja od prosečne veličine. Istu pravilnost imamo i kada je reč o obrazovnim kategorijama, svuda podjednak procenat ispitanika ne podržava izgradnju postrojenja koja proizvode energiju iz obnovljivih izvora u blizini mesta u kome žive. Ispitanici koji sebe vide kao pripadnike donje klase u najvećem broju, svaki četvrti, ne podržavaju navedenu mogućnost.

Koliko se slažete sa sledećim stavovima?	U potpunosti se slažem (%)	Delimično se slažem (%)	Delimično se ne slažem (%)	U potpunosti se ne slažem (%)	Nemam stav (%)
Podržavam izgradnju velikih postrojenja koja proizvode energiju iz obnovljivih izvora u Srbiji (ne odnosi se na male hidroelektrane)	58,1	24,2	2,6	5,4	9,7
Podržavam izgradnju velikih postrojenja koja proizvode energiju iz obnovljivih izvora u neposrednoj blizini mog mesta stanovanja (ne odnosi se na male hidroelektrane)	46,4	25,8	4,6	8,7	14,5

Tabela 31. *Koliko se slažete sa sledećim stavovima (procenti)?*

TROŠENJE ENERGIJE PO DOMAĆINSTVU

U ovom delu Izveštaja nas je zanimalo da li ispitanici znaju koliko više energije troše domaćinstva u Srbiji u odnosu na prosek EU. Više od 83% ispitanika nisu mogli da procene o kojoj brojci se tu radi. Među onima koji su izneli neku procenu, najviše je njih reklo da se u Srbiji troši od 21% do 40% (6,3%), odnosno od 41% do 60% (5,4%) više energije po domaćinstvu u odnosu na EU prosek. Najzad, 2,6% ispitanika je procenilo da se u Srbiji troši najmanje dvostruko više energije.

Da li znate koliko više energije troše domaćinstva u Srbiji u odnosu na EU prosek?	**Ukupno (%)**
Ne mogu da procenim	83,3
Do 20%	0,4
21%–40%	6,3
41%–60%	5,4
61%–80%	1,2
81%–100%	0,8
Više od 100%	2,6
Ukupno	**100,0**

Tabela 32. *Da li znate koliko više energije troše domaćinstva u Srbiji u odnosu na EU prosek? (procenti)*

KOLIKO RAZUMEMO TERMIN „KLIMATSKA KRIZA“?

Skoro 60% ispitanika čulo je za termin „klimatska kriza“, što znači, s druge strane, da dve petine ispitanika nije čulo za navedenu sintagmu.

Da li ste čuli za termin „klimatska kriza“?	Ukupno (%)
Da	59,3
Ne	40,7
Ukupno	**100,0**

Tabela 33. *Da li ste čuli za termin „klimatska kriza“? (procenti)*

Primetna je razlika između muškaraca i žena kada govorimo o poznavanju izraza „klimatska kriza“. Naime, približno 47% muškaraca nije čulo za navedeni izraz, dok je kod žena to slučaj u nekih 36%.

Što su ispitanici stariji, može se izvući pravilnost, to im je u izvesnoj meri manje poznat termin „klimatska kriza“. Pritom, među sredovečnim i starijim ispitanicima (od 35 godina) beleži se istovetan procenat (oko 43%) onih koji nisu čuli za navedeni termin. Svaki četvrti najmlađi ispitanik nije čuo za izraz „klimatska kriza“, dok kod ispitanika od 25 do 34 godine to iznosi 35,6%.

Može se uočiti da postoji korelacija između stepena obrazovanja i poznavanja termina „klimatska kriza“. Što su ispitanici obrazovaniji to raste verovatnoća da su čuli za navedeni izraz. Ispitanici sa srednjom školom beleže natpolovičan procenat (52,4%) onih kojima nije poznat termin „klimatska kriza“. Kako se bližimo ispitanicima s doktoratom, postepeno opada procenat, tako da na kraju tek 27,3% ispitanika s doktoratom nije čulo za navedenu sintagmu. Od navedene pravilnosti odstupaju ispitanici sa osnovnom školom, kod kojih beležimo 25% onih koji nisu čuli za termin „klimatska kriza“.

Među ispitanicima koji sebe vide kao pripadnike gornje klase i niže srednje klase najviše je onih (oko 45%) koji nisu čuli za termin „klimatska kriza". Na drugom polu imamo ispitanike koji su se samopercipirali kao pripadnici donje klase, gde tek svaki četvrti nije čuo za navedeni termin. Najzad, među ispitanicima koji pripadaju višoj srednjoj klasi njih 32,9% nije čulo za izraz „klimatska kriza".

Malo veći procenat ispitanika sa sela (43,6%), u odnosu na one iz grada (40%), nije čuo za izraz „klimatska kriza". Kada nalaze posmatramo po regionima, upadljivo najveći procenat ispitanika koji nisu čuli za navedeni termin imamo u Južnoj i Istočnoj Srbiji (57,6%). Ispitanici iz ostala tri regiona beleže približne procente: Vojvodina (36,5%), Beograd (38,3%) i Šumadija i Zapadna Srbija (41,7%).

Rawpixel

POSLEDICE KLIMATSKIH PROMENA

Zanimalo nas je i koje posledice klimatskih promena ispitanici smatraju za najprisutnije u njihovom mestu življenja. Dve posledice je izdvojio natpolovičan broj ispitanika, i to zagađenje vazduha (67,1%) i porast temperature (58,3%). Više od 40% zastupljenosti beleže naredne dve posledice klimatskih promena: ekstremni vremenski uslovi i smanjenje kvaliteta i količine vodnih resursa. Više od trećine ispitanika navelo je i sledeće tri posledice: toplotni talasi, suše i ukupan uticaj na javno zdravlje.

Koje posledice klimatskih promena smatrate najprisutnijim u vašem gradu/mestu? (višestruki odgovori)	**Ukupno (%)**
Smanjenje kvaliteta i količine vodnih resursa	42,1
Porast temperature	58,3
Toplotni talasi	39,7
Ekstremni vremenski uslovi (padavine, grad, vetar, niske temperature)	43,8
Poplave	21,4
Suše	38,5
Zagađenje vazduha	67,1
Gubitak biljnog i životinjskog sveta	29,0
Smanjenje površina pod šumama	30,0
Šumski požari	9,7
Smanjenje poljoprivrednih prinosa	18,5
Ukupan uticaj na javno zdravlje	36,5
Pojavljivanje novih bolesti i virusa	15,1

Tabela 34. *Koje posledice klimatskih promena smatrate najprisutnijim u vašem gradu/mestu? (višestruki odgovori, procenti)*

ODGOVORNOST U BORBI PROTIV KLIMATSKIH PROMENA

Neizbežno je bilo da se u ovom istraživanju postavi i pitanje o tome koje društvene aktere ispitanici vide kao najodgovornije u borbi protiv klimatskih promena. Najviše ispitanika, njih tri četvrtine, Vladi pripisuje najveću odgovornost u navedenoj borbi. Natpolovičan broj ispitanika u građanima vide one čija je odgovornost najveća u nastojanju da se zaustave klimatske promene. U skoro istom procentu (oko 45%) ispitanici vide Ministarstvo zaštite životne sredine i kompanije kao najodgovornije u pomenutoj borbi. Najzad, samo je još organima državne uprave više od deset procenata ispitanika pripisalo najveću odgovornost u borbi protiv klimatskih promena.

Ko ima najveću odgovornost u borbi protiv klimatskih promena? (višestruki odgovori)	**Ukupno (%)**
Građani	57,7
Vlada	74,8
Ministarstvo zaštite životne sredine	44,8
Organi državne uprave	24,4
Kompanije	44,6
Stručne ustanove	8,9
Univerziteti i fakulteti	3,0
Udruženja građana	1,4
Međunarodne organizacije	9,9
Niko, klimatske promene ne postoje	1,2

Tabela 35. *Ko ima najveću odgovornost u borbi protiv klimatskih promena? (višestruki odgovori)*

/ZAVRŠNA REČ/

Max Vakhtbovych - Pexels

Na svakom istraživačkom koraku uverili smo se da mnogo toga valja preduzeti kako bi Srbija krenula u pravcu ekološki održivijeg koncepta društvenog razvoja. Ima li plastičnijeg nalaza od onog koji kaže da se tek u 3,8% domaćinstava ispitanika koristi neki od obnovljivih izvora energije. Dovoljno je da se osvrnemo na to kako stvari stoje u naprednim zemljama, da bismo pojmili o kolikom zaostatku se tu radi.

Kada se krene od preovlađujućih vrsta grejanja, kao i od energenata koji se pretežno koriste za grejanje, nameće se neophodnost preoblikovanja energetske infrastrukture u Srbiji. Razlike po regionima i tipu naselja prevelike su da bi to pripisali slučajnosti, jednostavno su na delu neujednačena, nesistematična i kratkoročna energetska rešenja. Teško da se tu uopšte i može govoriti o zaokruženoj, dalekovidoj i održivoj energetskoj strategiji.

Zabrinjavajući je nalaz da veliki broj ispitanika nije informisan o subvencijama države za poboljšanje energetske efikasnosti i za uvođenje obnovljivih izvora energije. Bez ikakve namere da za takvo stanje tražimo krivca, jasno je da takve informacije moraju biti svima dostupne, a da ne govorimo o tome da procedura u vezi s dobijanjem pomenutih državnih subvencija ne sme da bude takva da mnoge građane već na samom početku obeshrabri.

Informisanje i edukovanje o predmetu našeg istraživanja mora biti sveobuhvatnije, nijansiranije i odgovornije. Valjda je to svakome jasno, obrazovni sistem i mediji, između ostalog, trebalo bi da imaju središnju ulogu. Da li je uopšte i potrebno naglasiti, u učionicama i na ekranima ekologija nije prisutna ni približno koliko zavređuje. Mnogo toga od strateškog ekološkog značaja nedovoljno je vidljivo u najširoj javnosti, tako da se može steći utisak kao da je u pitanju nešto što nema opštedruštveni i dalekosežan učinak.

Već odavno nema mesta za izgovor da ima neodložnijih stvari, pošto klimatske promene zahtevaju hitan odgovor. Ponajmanje zbog toga što im ispitanici pripisuju najveću odgovornost, prvenstveno je na državnim organima da osmisle i sprovedu borbu protiv klimatskih promena. Razume se, i ostali akteri moraju doprineti tome da odgovor Srbije na izazov klimatskih promena bude najefikasniji mogući. Vreme je da najmoćniji i najpozvaniji, ali i svako od nas pojedinačno, počnu da postupaju u skladu sa ekološkim kategoričkim imperativom.

Spisak tabela

Tabela 1. Polna struktura ispitanika (brojevi i procenti)

Tabela 2. Starosna struktura (procenti)

Tabela 3. Obrazovna struktura (procenti)

Tabela 4. Tip naselja (procenti)

Tabela 5. Region (procenti)

Tabela 6. Kojoj društvenoj klasi, po sopstvenom mišljenju, pripadate? (procenti)

Tabela 7. Da li ste vi ili vaša porodica vlasnici stambene jedinice u kojoj živite? (procenti)

Tabela 8. U kojoj vrsti stambene jedinice živite? (procenti)

Tabela 9. Koju vrstu grejanja dominantno koristite? (procenti)

Tabela 10. Četiri dominantne vrste grejanja po regionima (procenti)

Tabela 11. Četiri dominantne vrste grejanja po tipu naselja (procenti)

Tabela 12. Koji energent dominantno koristite za grejanje u vašem domaćinstvu? (procenti)

Tabela 13. Dominantni energenti za grejanje po regionima (procenti)

Tabela 14. Dominantni energenti za grejanje po tipu naselja (procenti)

Tabela 15. Da li se u vašem domaćinstvu koriste obnovljivi izvori energije? (procenti)

Tabela 16. Da li ste u prethodnih deset godina izvodili radove koji bi podigli nivo energetske efikasnosti u vašem domaćinstvu? (procenti)

Tabela 17. Koje radove ste izvodili u cilju podizanja energetske efikasnosti? (višestruki odgovori, procenti)

Tabela 18. Koliko su vam se smanjili troškovi grejanja nakon izvedenih radova? (procenti)

Tabela 19. Koliko su vam se smanjili troškovi hlađenja nakon izvedenih radova? (procenti)

Tabela 20. Šta smatrate da su vam trenutno najvažnije potrebe za podizanje energetske efikasnosti stambene jedinice u kojoj živite? (najviše tri prioriteta, procenti)

Tabela 21. Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (procenti)

Tabela 22. Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (po regionima, procenti)

Tabela 23. Da li ste informisani da će država davati subvencije za poboljšanje energetske efikasnosti? (u odnosu na tip stambene jedinice, procenti)

Tabela 24. Da li ste informisani da će država davati subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije? (procenti)

Tabela 25. Da li ste informisani da će država davati subvencije za uvođenje obnovljivih izvora energije? (u odnosu na tip stambene jedinice, procenti)

Tabela 26. Da li ste informisani o mogućnosti da se dobije status kupac-proizvođač električne energije? (procenti)

Tabela 27. Da li biste bili zainteresovani da postanete kupac-proizvođač električne energije? (procenti)

Tabela 28. Da li biste bili zainteresovani da postanete kupac-proizvođač električne energije? (po regionima, procenti)

Tabela 29. Koliko se slažete sa sledećim stavovima? (procenti)

Tabela 30. Koliko se slažete sa sledećim stavovima? (procenti)

Tabela 31. Koliko se slažete sa sledećim stavovima? (procenti)

Tabela 32. Da li znate koliko više energije troše domaćinstva u Srbiji u odnosu na EU prosek? (procenti)

Tabela 33. Da li ste čuli za termin „klimatska kriza"? (procenti)

Tabela 34. Koje posledice klimatskih promena smatrate najprisutnijim u vašem gradu/mestu? (višestruki odgovori, procenti)

Tabela 35. Ko ima najveću odgovornost u borbi protiv klimatskih promena? (višestruki odgovori)

Spisak grafikona

Grafikon 1. Koliko se slažete sa stavom da su klimatske promene najveći globalni izazov? (procenti)

Grafikon 2. Koliko se slažete sa stavom da je potrebno primeniti sve dostupne mere i tehnologije odmah, kako bismo se izborili s klimatskim promenama? (procenti)

Grafikon 3. Koliko se slažete sa stavom da klimatske promene imaju uticaj na vaš svakodnevni život? (procenti)

Grafikon 4. Koliko se slažete sa stavom da ste zabrinuti zbog uticaja klimatskih promena na budućnost vašeg grada/mesta? (procenti)

Grafikon 5. Koliko se slažete sa stavom da verujete naučnim podacima o klimatskim promenama? (procenti)

Grafikon 6. Koliko se slažete sa stavom da je vazduh oduvek bio zagađen? (procenti)

Grafikon 7. Koliko se slažete sa stavom da vi ne možete ništa da promenite da biste smanjili sopstveni uticaj na izmenjene klimatske uslove? (procenti)

Grafikon 8. Koliko se slažete sa stavom da se donosioci odluka u Srbiji bave klimatskim promenama? (procenti)

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

CENTAR ZA
UNAPREĐENJE
ŽIVOTNE SREDINE

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ
Овај пројекат финансира
Европска Унија

Млади
истраживачи
Србије
Волонтерски сервис Србије

Environment
Engineeringgroup
INŽENJERI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

KLIMA101

Beograd, oktobar 2021. godine | www.cuzs.org.rs